

ЛІТЕРАТУРА:

1. Орач Є. М., Тишик Б. Й. Основи римського приватного права: Навч. посіб. Львів: Ред.-вид. відділ Львів, ун-ту, 2000. 238с.
2. Лежнева Т. М. Конспект лекцій з дисципліни «Римське право»; Ред.-вид. Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, 2016, 161 с.
3. Основи римського приватного права: підручник. За заг. ред. В. І. Борисової та Л. М. Баранової. Х.: Право, 2008. 224 с.
4. Ісайчева Е. А. Шпаргалки по римському праву. Ред.-вид. Аллель, 2010. 64с.
5. Гладкий С. О. Римське приватне право: Навчально- методичний посібник для самостійного вивчення навчальної дисципліни підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право», м. Полтава, 2016.
6. Пухан И., Поленак-Акимовская М.. Римское право (базовый учебник). Под ред. В. А. Томсинова; пер. с македон. В. А. Томсинова, Ю. В. Филиппова. М.: ИКД «ЗЕРЦАЛО-М», 2003. 448 с.

*Ніколаєнко Єлизавета Русланівна,
студентка І-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Некім К.Г.*

РИМСЬКЕ СПАДКОВЕ ПРАВО ЯК ОСНОВА СПАДКОВОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Питання життя і смерті завжди цікавило людство. Чи є щось по той бік? Який сенс життя? Чи варте чогось майно, здобуте протягом життєвого шляху, чи «зарахується» лише стан душі? На перші питання римське право відповіді не дає, однак з останнім допомагає. Римське спадкове право стало однією з основних засад спадкоємства у нашій державі. Розгляду спадкового права Риму присвячено багато праць вітчизняних та радянських вчених, зокрема О. Підпригори, Є. Харитонova, В. Васильченко тощо.

Спадкуванням за римським правом називалися такі правовідносини, за якими одна особа після смерті іншої отримувала певний обсяг прав і обов'язків, що переходили від останньої [3, с. 349].

Якщо ж звернемося до Цивільного кодексу України, побачимо зазначене там визначення, щодо того, що спадкування – це перехід прав та обов'язків (спадщини) до фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців), що зазначене у статті 1216 Цивільного Кодексу України (далі – ЦК України).

У Римському суспільстві визначився принцип успадкування за деякою чергою, яка обумовлювалася ступенем родинності. У давні часи визнавалося лише отримання спадщини за законом. Остаточна класифікація черги

спадковості у римському праві, затверджена Юстиніаном, мала 5-ступінчастий характер:

- 1 черга: діти, внуки, правнуки (прямі родичі);
- 2 черга: батько, мати, дідусь, бабуся;
- 3 черга: дядько, тітка, сестри, брати;
- 4 черга: племінники, племінниці, двоюрідні, троюрідні брати, сестри тощо
- 5 черга: чоловік або дружина спадкодавця.

В сучасному українському законодавстві система спадкування має деякі відмінності, а саме:

1 черга: діти (також і ті, що були зачаті за життя, а народжені після смерті спадкодавця), чоловік або дружина, батьки (ст. 1261 ЦК України)

2 черга: рідні брати та сестри спадкодавця, дідусі та бабуся з боку батька і матері. (ст. 1262 ЦК України)

3 черга: рідні тітка та дядько (ст. 1263 ЦК України)

4 черга: особи, що проживали зі спадкодавцем не менше як 5 років до моменту відкриття спадщини (ст. 1264 ЦК України)

5 черга: інші родичі до шостого ступеня спорідненості включно, утриманці спадкодавця, що не належали до його родини (ст. 1265 ЦК України)

Ці розбіжності зокрема пов'язані з обмеження правоздатності жінок у Стародавньому Римі.

До наступної спільної риси зі спадкування в Стародавньому Римі слід віднести види успадкування в сучасному законодавстві України: за заповітом і за законом. Як і багато століть тому, на підставі встановленого у Стародавньому Римі співвідношення цих двох видів, спадкування за законом відбувається за умов відсутності заповіту, залишеного померлою особою, або визнанням його недійсним. Існує кілька розбіжностей в цьому питанні, а саме те, що в Україні до умов спадкування за законом відноситься також відмова спадкоємця від спадщини або її неприйняття.

Римське спадкове право не допускало одночасного спадкування за заповітом і за законом: **nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest** – не може бути спадкування в одній частині майна покійного за заповітом, а в другій – за законом. Цей принцип римського спадкового права було закладено ще в Законах XII Таблиць і збережено в «праві Юстиніана» [2, ст. 431].

Римське право обмежувало коло осіб, що могли стати спадкоємцями. Позбавлялися права на спадкування особи, які позбавили життя спадкодавця, або вчинили замах на останнього, крім випадків, коли спадкодавець знав про це, і попри вищезгадані обставини згадав цю особу в заповіті. Не мали права на

успадкування особи, що чинили супротив укладанню заповіту, внесенню змін до нього або скасуванню.

В сучасному українському законодавстві також наявний перелік осіб, що позбавляються права на успадкування, а саме:

- батьки, що прагнуть отримати спадщину від дитину, на яку не мали батьківських прав під час відкриття спадщини;
- особи, шлюб муж якими був недійсним або був таким за рішенням суду;
- особа, що не хотіла допомагати спадкодавцеві підчас його хвороб, каліцтва, перебування в стані особи похилого віку, – за рішенням суду;
- батьки (всиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), які відмовлялися від утримання спадкодавця.

Згадуючи про еволюцію римського приватного права, слід згадати про важливе уточнення щодо передання відповідальності за борги спадкодавця на спадкоємця. Поштовхом до цього стало релігійне уявлення римлян про перехід частини особистості, душі померлого, до спадкоємця. Однак існувало й сингулярне правонаступництво (перехід майна без обов'язків), яке мало дві форми: цивільна (*legati*), загальнонародній (*fideicommissum*). У праві Юстиніана ці форми були об'єднані в окремий інститут.

Формування спадкового права у римському праві тривало протягом багатьох століть. Воно доповнювалось, змінювалось, набувало більш зручних, зрозуміліших для римлян форм, здобувало ближчий до сучасного вигляд. Порівнюючи процес формування римського спадкового права з правом українським, ми, звичайно, пам'ятаємо, що саме завдяки першому, останнє оброблялося кращими юристами лише протягом століття. Розвиток його не можна визнавати завершеним, адже таке невід'ємне джерело права як правовий прецедент відіграє надзвичайно важливу роль в розвитку відносин між спадкодавцями і спадкоємцями, відкриває нові береги для вивчення, стає підґрунтям юридичних доктрин, наукових статей і суперечок.

Отож, розглянувши дану тему, ми можемо дійти до висновку, що українське спадкове право має за основу саме спадкове право Риму, однак з деякими розбіжностями і доповненнями відповідно до умов сучасного світу. Спадкове право залишається протягом століть важливою складовою системи суспільно-правових відносин як у Стародавньому Римі, так і в сучасній Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : за редакцією від 16.10.2020, підстава 124-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Підпригора О.А., Харитонов Є.О.. Римське право: підруч. 2-ге вид. К. : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.
3. Підпригора О. А. Римське приватне право підручник. К. : Ін Юре, 2001. 440с.

Приходько Ірина Анатоліївна,
*студентка 4-го курсу факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична
академія»*

Науковий керівник: *к.ю.н., доцент Адаховська Н.С.*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

В умовах утворення інформаційного суспільства прискорюється розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, що допомагає розв'язувати складні економічні проблеми як для окремих осіб чи комерційних структур, так і країни загалом. Важливим є вивчення цивільно-правових відносин у сфері електронної комерції.

Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. врегулював ряд аспектів, які пов'язані з правочинами у цій сфері, деталізувавши, окрім іншого, процес укладення електронних договорів та визначивши права й обов'язки учасників е-commerce. Даний правовий акт визначає електронну комерцію наступним чином – як відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру [1].

Поняття «електронна комерція» здобуло велику популярність завдяки ототожненню з терміном «електронний бізнес». Однак з часом вчені почали відокремлювати електронну комерцію від електронного бізнесу. Так, Т.С. Максимов та Д.В. Сорочан [3, с. 274] зауважили, що розуміння електронної комерції лише як процесу купівлі та продажу товарів в Інтернеті дуже обмежене. Електронна комерція – це системна галузь, що охоплює відносини у сфері електронних договорів, електронних правочинів, використання електронних підписів, документообігу взагалі, окрім цього, регулювання даних відносин здійснюється за допомогою ряду різних нормативних актів, зокрема законом про електронні довірчі послуги, про електронні документи та електронний документообіг, про платіжну систему, постановами НБУ тощо.